

መሰረታዊ ለውጡ-ዶ ወይስ ጸገናዊ ለውጡ

ኩባቢያው የሕዝብ፣ ነዘ. አርጌቲ ማለት “ መሰረታዊ ለውጡ-ዶ ወይስ ጸገናዊ ለውጡ ” አልፏል ክጽሕፍ ዝተደረገኩ፣ አብዚ እዋን’ዚ ብሰም “ ዓቀብቲ ቁዋም ” ኢሎም ዝንቃሳቅሱ ዘለዉ አሕዋትን/አሓትን ብዛዕባ ምትርጓም ቁዋም 97 ዓበ. ዘመተን፣ነቶም ብ-አኽብሮት መምዘኒ ዘይብሎም ሰው-አት እናጠቅሱ፣ ፖለቲካዊ ሸርሒት ብምዘውታር ዝጥቀሙ ዘለዉ፣ ቅድም 97ብ ፣ ካብኡ ሓሊፉ ጠጠው በሉ ዝብል ኤርትራዊ ምሕንጽታ ከቅርብ ስለ ዝደለኹ እዩ።

ሰው-አት ኤርትራ ነቲ ንጹህ ሃገራዊ ናጽነትን አብ ፍትሒ ዝተሞርኮሰ ግዝአተ-ሕጊ፣ ዲሞክራሲ ንክህሉ እምበር፣ ነዛ አጋባቡን ሙሉእ ተሳትፍነትን ህዝባዊ መልክዑን ሓዙ ዘይመጸ ቁዋም 97 ኢሎም ከምዘይኮኑ ኩሉ ኤርትራዊ ዜጋ ዝሰማማዕሉ ይመስለኒ።

ስለምንታይ “ አጋባቡን ሙሉእ ተሳትፍነት ህዝባዊ መልክዑን “ ሓዙ ዘይመጸ ትብል? ዝበዘሐ ህዝቢ ተዛትዩ፣ ብግዝያዊ ባይቶ ኤርትራ ዝጸደቅ፣ ኩሉ መሰርሕ ቁዋም አማሊኡ ዝሓለፈ ዝጸደቅን ፣ ብዕሊ ንህዝቢ ዝተሓበረ አብ ርእሲ ምኹኑ፣ ንምትግባሩ ግዜን አጋባብ መሰርሕ ቡዙሕነተ ሰልፍታትን፣ ሕጊ ምርጫን ዝተዳለወ ክነሱ በዚ ከተግብሮ ዝነበሮ ስርዓት ብ-ምስምስ ውግእ ዶብ 1989-2000 ጠጠው ዘሎ፣ ሲዒቡ ዝተኻየደ ታሪኽ ኩላትና እንፈልጦ ስለ ዝኾነ ካብታ ሕጋዊ ባይቶ ቁዋም ዝጸደቅላ መዓልቲ ዝነበረ ስርዓት ውዱቕ ምዃኑ ኢሎም ዝገልጹን ዝምድሩን፣ ብሓጺሩ ዕልዋ በዚ ስርዓት ከም ዝተገብረ ገይሮም እዮም ከረዱኡናን ነቲ ቁዋም 97 ክትርጎም አለዎ እናበሉ መምዘኒኡ ዝሳሓተ ዘመተ promotion(ፕሮፓጋንዳ) ምውዕዋዕ ዘካይዱ ዘለዉ።

አቲ ዝገርመካ፡- 1) ቅድሚ እዚ ቁዋም 97 ምጽዳቕ፣ ሃገራዊ ዕርቂ ተገይሩን፣ኹሉ ባእታን ዜጋን ኤርትራ ዝሓቀፍ ግዝያዊ ባይቶ ተገይሩ፣ ካብዚ ባይቶ መሰጋጋሪ መንግስትን ንሃገር ዘማሓድር ቁዋም ንክህሉ፣ሓንቲ ኮሚሽን ቁዋም አሳናዲኡ፣ንዝተገብረ ገበን አብ ጉዕዞ ብረታዊ ቃልሰናን፣አብቲ መሳግግር እዋን ዝፍጸም ምጥሓስ ሕጊ፣ እትትርጎምን እተማሓድርን ግዝያዊ ፈራዲ አካልን ናይ ዕርቂ ኮሚሽን ፣ ክህሉ-ዶ አይነቦሮን።

2) ቁዋም ብመሰረቱ አብ ሞንጎ ህዝብን እቲ ባዕሉ ዝመረጸ ስርዓተ ምሕደራ ዝኾዉን ዉዑል-ዶ አይኮነን ክኾዉን ዘለዎ።

3) ሰው-አት ንናጽነት ሃገርን ፍትሕን ዲሞክራሲን፣ ሲኒትን፣ ብልጽግናን ኢሎም እምበር ብሕቲ ናይ ሓደ ግንባር ወይ ውድብ ኢሎም ድዮም ህይወቶ ወፍዮም።

4) ኣብ 20 ሰነ 1991 መዓልቲ ሰዋሕት ምስ ተአወጀ እዚ ደሰቡጣ ኢሳያስ፣ ድሕሪ ሕጂ ኣሸውዮ ውድባት የለን ክብል ከሎ ብሕትና ህ.ግ.ሓ.ኤ. ድሓር ህ.ግ. ደ.ፍ. ሲዒቡ ጉጅለ ህ. ግ. ደ.ፍ. ዘራጋገጹን ውልቀ መለኸነቱ ብ-ዕለ. ዝአመተሉ ዝአወጀሉን- ዶ አይኮነን ?

ገበናትን ጉድለታትን ናይዚ ጉጅለ ህ.ግ. ደ.ፍ. ዘይተነግረ እምበር ዘይተገብረ የለን ። ካብዚ ዝነቐለ ብ-ብሕትነት ናይ ሓደ ውድብ ዝተኻየደ ኣጋባብ ምጽዳቕ ቁዋም ፣ ኣብ ርእሲ ውድዓውነቱን ሕጋውነቱ ዘይሓዘን ዘይተራጋገጸን ምዃኑ፣ ነቶም ንዕኡ ይተርጎም ዝበሉ ዓበይቲ ሰብ-መዘ. ሓለፍቲ ናይቲ ስርዓት፣ ሓርበኛታት፣ ኣብ መሓይሩ ዘጥፍኦም፣ ነቶም ጩራ ነጻ ፕረስ ረኺቦም ኣብ ነጻ ኮንካ ፖለቲካዊን ማሕበራዊን ቁጠባዊን ሓበሬታት ክህቡ ዝጀመሩ ብሕታውያን ጋዜጣታት ዓጽዩ ንጋዜጠኛታት ኣብ መሓይሩ ዝዳገኑ ምዕዶን ዓገብ ዝበሉ ኣቦታትን፣ ናጽነት እምነታት ንምክባር ዝጠለቡ ሓለፍቲ እምነታት ኣብ መሓይርታቱ ዝዳገኑ፣ ንመንእሰያትና ብ-ስም ሃገራዊ ኣጎልጉለት ኣብ መጠርሸታ ዘይብሉ ባርነት ዘንብር ዘሎ ስርዓት፣ ብሓጺሩ ኣብ ኩፋት ቤት

ማእሰርቲ ዝክብር ዘሎ ህዝብና፣ ምስ ኩለን ጎራባብቲ ሃገራት ውግእ ዝወለዐ፣ ሕጂ ክኣ ኣብ ውሽጢ ውግእ ሓድሕድ ኢትዮጵያ ኢዱ ብምእታወ፣ ነቲ ምክልኻል ሃገር ኢሉ ዝሰምዮ ብ-ደቂ ህዝቢ ዝቐመ ዓለከር፣ ኣብታ ጎረቤትናን ናይ መዋእል ህዝባዊ ሕውነት ዝነበራ ክለ ትግራይ ወሪሩ፤ እቲ ኣብ ህዝብና ዝተሞከረሉ ምጽናት ህዝቢን፣ ምዕናው ትካላት ሃገርን፣ ህዝባዊ ዓመጽን፣ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ትግራይ ዝፈጸሞን ዝፍጽሞ ዘሎን ንመጻኢት ፍትሓዊትን ዲሞክራሲያዊትን ኤርትራ መዐቀኒ ዘይብሉ ንዋታዊን ሞራላዊ ዕዳ ሞራይ ዘይኮነስ፣ ኣብ ሞንጎ እዚ ክልቲኡ ህዝብታት ዝነበረ ናይ ዘመናት ሕውነት፣ ናይ ጎርባብቲ ዝምድናታት ምሕካኽን፣ ነባሪ ጽልእ ክህሉ ዝጽዕር ዘሎ እከይ ስርዓት ኣብ ግምት ከየእተካ ድዩ፣ እዞም ቁዋም ይተርጎም እናበሉ ዝዘምሩ ዘለዉ ዚጋታት ምስ ምንታይ ይቐጽር ? ፣ መን እዩ'ኸ እቲ ቁዋም ክትርጎም ? እዚ ዘሎ ስር ዓት ድዩ ክትርጎም? ከም (conspiracy)ውዲት ወይ ሽርሒ ከቐጽር ኣይካኣልን-ዶ ? ።

ኩላትና ከም እንፈልጦ ህዝብና ኣበይ ኩነታትን ከመይ ዝበለ ዓይነተ ሰልፍ ዝክብር ክነሱ፣ እቶም ቁዋም ይተርጎም ዝበሉ ብ-ጂ 15 ዝጽወዑን ሰሪሒት ፎርቶ ካልኦት ፈተነታት ሓዊሰካ እንታይ ዕጫ ከም ዝበጽሖም እና-ፈለጥካ ቁዋም ይተርጎም ምባልስ ምስ ምንታይ ይቐጽር ? ንምድጋሙ-(conspiracy) ሽሪሒት-ዶ ኣይኮነን ? ። ቁዋም ይተርጎም ማለት"ከ ከም ጽገናውያን ወይ ተካእቲ ናይዚ ዘሎ ስርዓት-ዶ ኣየሰምዕን ? ።

ምትካእ ዝዚ ደሰቡጣ ስርዓት ድዩ ዘድሊ ዘሎስ ወይ ካብ ስሩ ሚሒኻ ምድርባይን ሰልጣን ነቲ ዋንኡ ዝኾነ ህዝቢ ባዕሉ ዝጭብጠሉ፣ ብምስታፍ ዝበዘሐ ህዝቢ ዝሞላኦሉን፣ ሃገራዊ ባይቶ ዝቐሞሉን፣ ካብኡ ዝወጸ ስርዓተ ምሕደራ ዝትከለሉ ፣ ንዕኡ ዝኸወን ኣብ ፍትሒ ዝተሞርኮሰ ግዝኣተ-ሕጊ፣ ዲሞክራሲ ህዝባዊ ሰኒትን ብልጽግቲ ሃገር ምህላው እዩ ዘድሊ ? ።

ኩቡራት የሕዋት እዞም ን-ጽግና ወይ ብስም ዕቃብ ቁዋም ኢሉም ተንሲኦም ዘለዉ፣ ከም-ኡ ትንሳኤ ህ.ግ.ሓ.ኤ ዝብሉን፣ እዚኦምን ከምኦም ዘአመሰሉ restore ኣሓደሰቲ ህ.ግ.ሓ.ኤ፣ ነቲ ኣብ ሚዳ ኤርትራ ዝተኻየደ ገበን ንምክባል፣ ንሚዳ ኤርትራ ክብሓት ዝተገብረ ገበን ገምጋም ምግባርን ከም ታሪኽ ተሰኒዱ ከይድገም፣ ኣብ (museum) ቤት-መዘክር ታሪኽ ፣ ከም ኩሉ ታሪኽ ኤርትራን፣ ህያው ተዘክሮታት ኤርትራውያን እናተጸሕፈ ክተርፍ ድኣምበር ታሪኽ ንድሕሪት ምምላስ ዝግባእ ኣይመሰለንን።

ካብ ኩሉ ዝኸፍኡን ዝገደደን ክኣትቲ ብዘይካ ሀ. ግ. ሓ. ኤ. ድሕሪ ሕጂ ካልእ ክህሉ ኣለዎ ኢሊ ኣይኣምንን ዝበሎ ደሰቡጣ ኢሳያስ፡ ቦቲ እዎን ዝደገፎዎ ወይ ዘሰቀጡ ከም ኣሕደሰቲ ሀ. ግ. ሓ. ኤ. ኮይኖም ብምቕራብ ካቲ ኣባሃህላ ናይ ደሰቡጣ ኢሳያስ ዘልገሱ ኣይመሰሉን ጥራይ ዘይኮነስ ታሪኽ ንምድጋም ህርድግ ዝበሉ ዘለዉ እዩ ዝመሰል። ምክንያቱ ንዝተገብረ ገጋ ኣሪምካ ታሪኽ ህዝቢን ገድልታታት ኤርትራ ከም ታሪኽ መምምሃሪ ንተገንዘቦ ገዲፍካ፣ ብዚ ህሉው ኩነታት፣ ብዝሒን መርኣያ ደምበ ፍትሒ፣ ኣብ ሓደ ጽላል ወይ ሃገራዊ ኤርትራዊ ሓይሊ ተጠርኒፉ ናይ ሓባር ቃልሲ ከካይድን ድምጺ እቲ ተሓሪሙ ዘሎ ህዝብና ክትከውን እዩ ዝግባእ።

እቲ ካብ ኩሉ ክርሳዕ ዘይብሉ ህዝብና ኣብ ታሪኹ ተራእዩ ዘይፈልጥ ኣብ እዎን ብረታዊ ተጋድልኡ ኣብ ውግእ ሕድሕድ ዝጠፍኡ ደቁን፣ ሓደ ግንባር ሕ. ግ. ሓ. ኤ ምስ ናይ ደገ ህዝባዊ ወያነ ትግራይ ብምትሕብባር ንተ. ሓ. ኤ ካብ ሜዳ ኤርታ ሓጉሕግካ ምውጻእ መሰረት ብሕትና ሃገርን መንጻፍ ዲክታተራዊ ሰርዓት ንክህሉ ዝገበረ ኾይኑ፤ ኣሚንካን ተሞኩርካን ፡ እቲ ሸቡ ዘይተገብረ ሃገራዊ ዕርቂ ብ-ኣጋባቡ ዝካየደሉ፣ ሲኒትን ምትሕልላይን፣ ምጽውዋርን ዘለዎ ባይታ ንክፍጠር፣ እዘን ኣብ ደምበ ፍትሒ እንዋሳእ ዝብላ፣ ኣብ ታሪኽን ዝተሃወሰ ዛዕባታት እና ኣምጻእካ ክትዕን ምርሕሓቕን ጓል መግዲ ምሰናዕ ወይ ምጥምዛዝ ተሪፉ ንኹሉ ዝጥርንፍ ሓደ ሃገራዊ ኤርትራዊ ሓይሊ ብሁጽጽ የድሊ ኣሎ። ን ዕ ኡ ንምትርጓም ንገደ።

ኩሎም እቶም በቢዓይነቲ ወዲ መገዲ ወይ ናብዚ ከይበጽሕ ንምዕጋትን ምዕንቃፍን ዝዋሰኡ ብሓቂ ናብ ዝመጽእ ፍትሓዊትን ብሕጊ እትማሓደር ኤርትራ ተሓተቲ፣ ኣብ ታሪኽ ክኣ ከም ዓንቀፍቲ ተሰኒዶም ክተርፉን ክዘከሩን እዮም።

ብሕጽር ዝበለ መሰረት ሰላምን ሲኒትን፣ ምውህሃድን ዓለምለኻዊ ድንጋገ ሰብኣዊ መሰላት 10 ታሕሳስ 1948 ብ-ሓፈሻዊ ጉባኤ ውድብ ሕቡራት ሃገራት መንግስታት ዝጸደቐን ዝተኣወጀን ድንጋገ 217 ኢሉ ዝጸዋዕ መንቀሊ ነቲ ኩሉና እንደልዮን ክህሉ ኣለዎ ኢልና እንሓሰቦ ቁዋም ሃገር ክንውከስ እዉን ይካኣል እዩ።

- 1) ኣብ ዓለምና ናይ ኩሎም ሰባት ተፈጥራዊ ክብርን ማዕርነትን ዘይግህሱ ሰብኣዊ መሰላት ምቕባል መሰረት ናጽነትን፣ፍትሕን፣ሰላምን ስለ ዝብል።
- 2) ን-ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ግምት ዘይምእታውን ምጥሓስን፣ንሕልና ውዲ ሰብ ዘቀሰልን ኣረመናዊ ተግባራት ዘስዕቡን ምኃኑ፣ ናይ ዘረባን እምነትን ናጽነት ዘለዎ፣ ካብ ፍርሕን ጸገም ነጻ ዝኾነ ዓለም ንክትህሉ ዝላዓለ ትምኒት ደቂ ሰባት ምኃኑ ስለ ዝኣምነሉ ብምባሉን፤
- 3) ውዲ ሰብ ምልክን ወጽዓን ንምውጋድ ሓይሊ ንክጥቀም መንቲ፣ ከይግደድ ሰብኣዊ መሰላት ብሕጊ ክኸብሩ ኣድላይ ስለ ዝኾነ ፡ ስለ ዝብልን
- 4) ኣብ ሞንጎ ሃገራት ምሕዘታዊ ዝምድናታት ንክህሉ ምትሕግጋዝ ኣድላይ ስለ ዝኾነ፣ ስለ ዝጠቅስን
- 5) ህዝብታት ውድብ ሕቡራት መንግስታት ኣብ ቻርተር ውድብ ሕቡራት መንግስታት ንመሰረታዊ ሰብ-ኣዊ መሰላት፣ ንክብርን ልዕልነትን ሰብኣዊ ፍጡር፣ ንማዕረ መሰላት ደቂ ተባዕትዮን ደቂ ኣንስትዮን ዘለዎ እምነት ብምርግጋጺምን ኣብ ዝሰፍሐ

ነጻነት ክኣ ማሕበራዊ ምዕባሊን ዝሓሸ መናባብሮን ንምዝርጋሕ ዝወሰኑ ስለ ዝኾኑ፣ እናበለ ዝጠቅስ እዚን ከምኡ ዝኣመሰሉ ዝመስል መእተዊ ዘለዎ ብሓባር ዘጽደቐም 30 (ሳላሳ) ዝኾኑ ዓንቀጻት ዝሓዘለ ስለ ዝኾነ፤ ንህዝብና ይጠቅም ዝብሃል ምስ ባህልን ልምድን ህዝብና ተዛሚዩ ሙዑቡልን ኣብ ዘመነ ዕሰራን ኣደን (21) ዘገልግል ከጽድቕ ከም ዝክእል ኣይንጣራጠርን ንኸወጥን።

ኮይኑ ግን እታ ኣብዛ እዋን'ዚ ክንገብራ ዘሎና፣ ነዚ ፋሕ ኢሉ ዘሎ ድምበ ፍትሒ ንዕኡ ዝጥርንፍን ዘማእክልን ሓደ ሓደል “ ኤርትራው ሃገራዊ ሓይሊ ” ክህልዎናን ኣብ ውሽጡ ሕጂ ክግበር ዘለዎን፣ ሲዒቡ ክማላእ ዝግብኣን፣ መጽናዕትታት፣ ሃገራዊ ዕርቂ ብኸመይ ይካናወን፣ ግዝያዊ ሃገራዊ ባይቶ ኣቋዋው-ሙን፣ መሳጋገሪ መንግስትን፣ ግዝያዊ ፈራዲ ኣካል ኣቋዋው-ሙን፣ ነዚ ዓቢ ማሕበራዊን ቁጠባዊ ሽግር ገዲፍልና ዝኸይድ ደስቡጣ ስርዓት፣ ህጹጽ መፍትሒ፣...ወዘተ ዘካይዱ ሰብ ሞያን ተሞክሮን ኣብ ስራሕ ምጽማድ ይኸወጥን።

እንተ እቶም ን-ምድንጋርን ወይ ምዕቃብ ቁዋም 97 እናበሉ ጣቋ-ዘረባ promotion ዝገብሩ ዘለዉ በጃኹም ህዝቢን ሃገርን ቅድሚ ቁዋም ከም ዝመጽእ ዝስሕትዎ ኣይመስለንን። እሱ ጥራይ ዘይኮነስ ብሰንኪ'ዚ ደስቡጣ ማፍያ ስርዓት ኢሳያስ ጉጅሉኡን ሃገርና ኣብ ኣደጋ ኣውዲቕማ ከም ዘለዉ ሓላፊ መገዲ'ወን ዝግንዘቦ ህሞት እዩ። ስለዚ ቁዋም ድሕሪ ምርግጋጽ ናይዛ ብስዋኣታ ዝተረኽቡት ናጽነት ሃገርን ኣድነት ህዝባን ስለ ዝኾኑ፣ መሰረታዊ ቃልስና ነዚ ቀዳማይ ጸላኢ ህዝቢ ኤርትራ ዝኾነ ስርዓት ውልቀ መላኺ ካብ ሱሩ ሚሒኻ ምድርባይ ሓቢርና ንቃለስ።

ቁዋም 97 መወከሲ ክኸወን ከም ዝክእል ብእዋኑ ብዘሕ ክፋል ህዝብና ዝተኻታተሎ ምዃኑ ዝነጽጎ ዘሎ ኣይመስለንን። ብዝኾነ ኣጋባብ ሃገራዊ ዕርቂ እሱ ዘኸተሎ ኣጋባብ መሰርሕ ዘተኸተለ ዘይ-ምዃኑ ብወገናም እቶም ብስም ዓቀብቲ ቁዋም 97 ዝስመዩ'ውን ኣሉታ ዝህቡሉ ይኾኑ ኣይብልን፤ ብዝተረፈ ኣብ ክንዲ ጠርናፊ መቐቐሊ መሰርሕ ኮይኑ ይረኽቦን ይግንዘቦን ።

ኣብ መጠረሽታ ቁዋም ከም መንፈሳዊያን መጻሕፍቲ ዘይቅየርን፣ ደግማዊ ዘይኮነስ፣ ምስ ግዜ ዝኸይድን ብምዃኑ መጠን፣ ካብ ግዜ ናብ ግዜ ምምሕያሽ ስጋብ ምቕያር ዝግበር ንህዝብን ነቲ ንሱ ዝመረጸ ደሞክራሲያዊ ትካላት ሚዘናዊ ምክትታላን ውዕል ኣብ ሞንጎ ህዝብን መንግስትን ተባሂሉ ዝጽዋዕ፣ ምኻኑ ኩሉ ግዜ ብሩህ ኮይኑ ክርኣየና ይግባእ።

ደጊመ ክላቦን ክማሕጽኖ ዝደለ፣ ኩሉና እዞም ኣብ ደምበ ፍትሒ ዘሎና ሓደ ንኹሉና ዝውክልን ድምጽና ዝኸወን ኣብ ኩሉ ዓውደ ዓለምለኻዊ ባይቶታትን መንግስታትን ወኸሳታትናን ጥርጉን ህዝብናን ዘቕርብ ግዝያዊ ውክልቲ ምእንቲ ክህሉ-ወና፣ ሓደ ሓደል ሃገራዊ ኤርትራዊ ሓይሊ የድሊ ምኹኑ ኩላትና እንርድኦን እንፈልጦ ጉዳይ ስለ ዝኾኑ፣ ኢድ-ን-ኢድ ተታሓሒዘና ኢሂን ሚሂን እናተባሃሃልና ግብራዊ ንምዃን ክንጽዕር ይግባእ።

ሓቢርካ ምስራሕ መሰረት ፍትሓዊ ቃልሲ ምዃኑ ኣይንረሰዕ

ዶ. ኢ. ፍትዊ ክፍለ ኣባል ም. ንፍ. ኤ. ዲ.